

Valgevene kultuuriuurijad soovivad Eesti Kirjandusmuuseumi abil jõuda euroopalikku teadusruumi

Eesti Kirjandusmuuseumi koostöö valgevene teadlastega on Eesti Teaduste Akadeemia toel kestnud juba üle aasta. Sõlmitud on koostööleping Valgevene Teaduste Akadeemia Kultuuri, Keele ja Kirjanduse Instituudiga, kokku on lepitud pikaajaline koostöö perspektiiv. Oktoobrikuus käisid Mare Kõiva ja Renata Sõukand koostööleppe raames tutvumas Valgevene folkloristide ja folkloristika osakonna töökorraldusega.

16.–20. novembrini 2015 viibis Eesti Kirjandusmuuseumis koolitusreisil Valgevene Teaduste Akadeemia Kultuuri, Keele ja Kirjanduse Instituudi kultuuriuurijate viieliikmeline delegatsioon. Seekordset koolitust koordineerisid arengukoostööprojekti juht, folkloristika osakonna teadur Renata Sõukand ja vanemteadur Piret Voolaid. Eesti ja Valgevene arengukoostöö programmi raames õpiti viie päeva jooksul tundma Eesti Kirjandusmuuseumi digiarhiive ja helikogusid ning nende säilitamise iseärasusi, tutvuti ka teadusajakirjade ja muude teaduspublikatsioonide valmimisprotsessiga.

Valgevene teadlased on pannud rohkem rõhku oma tööde avaldamisele Sõltumatute Riikide Ühenduse (SRÜ) venekeelses kultuuriruumis, ja nad on teinud seda kõrgel tasemel. Nad tahaksid siiski, et nende töö oleks kättesaadav kogu maailmas. Et humanitaarteaduses on kommunikatsioon väga oluline (selle baasil luuakse uut teadmist), on Valgevene teadlaste saavutuste kättesaadavaks tegemine interneti ja andmebaasides indekseerimise kaudu väga oluline ka Euroopa humanitaarteaduse seisukohalt. Vastastikusest vajadusest kasvab välja tugev teaduskoostöö.

“Valgevene ja eesti folkloorse pärandi võrdlus annaks võimaluse luua laiaulatusliku koostöö mis põhineb vastastikul austusel ja tolerantsusel,” ütles valgevenelaste delegatsiooni üks liige Juri Vnukovich. “Koostöö humanitaar- ja sotsiaalteadlaste vahel tagab järjepideva piiriülese arengu globaalsete muutuste ja väljakutsete kontekstis.”

Esimesel päeval tutvusid külalised Tartu linna ja Eesti teadusajalooga Tartu Ülikooli meditsiiniajaloo lektori Ken Kallingu vahendusel ja Tartu Mänguasjamuuseumi ainulaadse etnograafilise koguga arendusdirektor Marge Pärnitsa abiga. Teise päeva hommikul tervitas külalisi Eesti Kirjandusmuuseumi direktor Urmas Sutrop, kes tutvustas muuseumi kui teadusasutuse ajalugu, struktuuri ja arengut. Järgnes intensiivne koolitus valdkondades, mis valgevenelaste arvates vajasid kõige enam teadmiste vahetamist. Eesti Rahvaluule Arhiivi töötajad Kadri Tamm, Olga Ivaškevitsš ja Jaan Tamm tutvustasid arhiivi traditsioonilisi ja digikogusid ning digiarhiveerimise iseärasusi. Eelretsenseeritavate rahvusvaheliste elektrooniliste väljaannete valmimisetappidest, registreerimisest andmebaasides ja DOI-numbritega varustamisest rääkis ajakirjade *Folklore: EJF* ja *Mäetagused* toimetajaskond: Tiina Mällo, Diana Kahre ja Asta Niinemets. Koolitusse panustasid ka Tartu Ülikooli keeletehnoloogia õppetooli teadurid Olga Gerassimenko ja Neeme Kahusk, kes tutvustasid Eesti digihumanitaaria võimalusi ning Eesti Rahva Muuseumi töötajad Ellen Värvi, Reet Piiri, Ülle Jäe ja Viljar Pohhmov, kes andsid väga hea ülevaate ERMi kogudest, elektroonilistest andmebaasidest ja tulevasesst ekspositsioonist. Valgevene delegatsiooni juht Sergei Vitjaz kohtus ka Eesti Muinsuskaitse ameti esindaja Maria Smirnovaga, kes tutvustas Eesti muinsuskaitse võimalusi ja andmebaase. Peale pingelisi tööpäevi külastatud AHHA ja Jääaja

Seminarist osavõtjad. Alar Madissoni foto 2015.

Keskus andsid oma panuse ettekujutusse IT võimalustest teadmiste ja informatsiooni säilitamisel ja vahendamisel.

19. novembril toimus Valgevene ja Eesti teadlaste ühine teadusseminar “Folkloori uurimise perspektiivid”. Mare Kõiva ühistöö tausta avava sõnavõtu järel sai sõna Sergei Vitjaz, sõsarasutuse teadus- ja innovatsioonidirektor, kes tutvustas Valgevene Kultuuri, Keele ja Kirjanduse Instituuti ja selles läbiviidavaid uurimissuundi. Asutuse 20 osakonnas töötab kokku 200 teadlast, kelle ülesandeks on alusuuringud erinevates filoloogias valdkondades ning tulemuste publitseerimine. Linnastumise tingimustes on aktuaalne koguda materjali erinevatest etnograafilistest piirkondadest. Viimase aasta jooksul on oluliselt uuendatud uurijate tehnilist varustust, mis laiendab analüüsivõimalusi.

Juri Vnukovichi ettekanne puudutas etniliste suhete väljendusi Valgevene ja Leedu ühisaladel, vastastikuseid etnonüüme ning nende folkloorseid ja humoristlikke väljundeid. Lisaks keeleerinevusele eristavad keelesaarte ja segaasustusega alade elanikud üksteist ka muude märgiliste kultuurilmingute alusel. Irina Smirnova rääkis kevadisest Gomeli, Tšernigovi ja Brjanski oblastis tuntud kombest “Välgunoole/sula viimine”. Sellest kevadrituaalist võtavad osa naised ja neiud, kuid ka maskeeritud eit ja taat. Osalejad suunduvad ringmängulaulude saatel külast põllule, kus toimub sümboolne matuserituaal (maha maetakse väikeesemeid nagu sõrmused, lindid, mündid jm). Ettekannet illustreerisid fotod ja videokatked. Irina Vasilyeva rääkis konkreetse esitaja näitel, kui erinevate elualade ja tegevustega ning mälu segmentidega on seotud esitaja folkloorseid palad. Välitööde käigus avanevad folkloristile inimmälu sügavusest folkloorseid palad ja intervjueeritava maailma tajumise mudelid. Janina Grinevich esitles lauluma-

EESTI
ARENGUKOOSTÖÖ

Muljetavaldava delikaatsuse ja kunstilise tasemega olid valmistatud seminari raames esitletud Valgevene etnograafilised filmid, millest esimene “Vendade küünal” (*Брацкая свеча*, autor Olga Lobatševskaja, režissöör Irina Voloh, operaator Aleksandra Mjasnikova) demonstreeris Luka külas säilinud arhailist meeste kommet valmistada kirikule suuri vahaküünlaid. Teine film “Kivist “neiud”” (*Каменные “девички”*, autor Olga Lobatševskaja, režissöör Irina Voloh, operaator Sergei Mileškin) jälgis Leltšitski rajoonis Gomeli oblastis säilinud unikaalset kiviristide austamise ja riietamise tava, mis avas kombe usundilisi tagamaid ja praktika toimemehhanisme.

Venekeelsel seminaril osales erinevate Tartu teadusasutuste töötajaid, hea meel oli kuulajate seas tervitada kolleege ja koostööpartnereid Udmurtiast. Seminari teese ja filmide annotatsioone saab lugeda seminari kodulehelt: <http://www.folklore.ee/ri/fo/konve/2015/vv/>

Järgnevad koolitused viiakse läbi Valgevene instituudis ja neist esimene on seotud andmebaaside loomise ja haldamise ning e-publitseerimise strateegiatega. Koostööprojekti rahastab Eesti Välisministeerium arengu- ja humanitaarabi vahenditest ning toetab ka Eesti Teaduste Akadeemia.

terjale, nn laulumaailmu, mis avanesid tema külaskäigul üksildase folkloorikandja juurde. Laulik kutsus instituudi töötajaid jäädvustama oma lauluvaramut, mida tal polnud kohapeal kellelegi üle anda. Võimsa häälega laulik jätkas kolmepäevase lindistamise järel viimaste meenunud laulude esitamist marsruuttakso peatuses, ja nagu alati, tekkis ettekannet vaadates kahetsus, et selliseid kaugel elavaid suurepäraseid pärimusetaadajaid pole võimalik veel pikemalt ja põhjalikumalt korduvalt küsitleda. Ettekannet ilmestasid videosse võetud laulunäited.

Eesti folkloriste esindas Piret Voolaid, kes rääkis Facebooki ahelpostitusest, teismeliste identiteediloomisest ja väärtushinnangutest, mis ilmnevad postituste kaudu.

Renata Sõukand